

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

3. Quid sit Actio voluntaria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

lucet, sensu, imaginatione, & appetitu, non autem ratione, & libertate ducuntur. Et bruta quidem animantia commodi cupiditate pertrahuntur: pueri vero, & infanti non solum commodi affectione, sed etiam inuidia, emulatione, pudore, exemplo, laudis & honoris studio, spe præmij, metu poenæ alliciuntur ad bonum, auocantur, aut etiam deterrentur ad turpi.

Octavo Quæritur, In quonam differat libertas, quæ est in actionibus hominis, vel Angeli, ab ea, quæ est in Deo? Respondeo, In homine ante liberum voluntatis delectum præcedere solitam consultationem, quia is multa ignorat. Deus autem cum omnia comperta & perspecta habeat, consultatione non eget ad aliquid agendum: Angelus etiam cum plura perspicat, quam homo, minori eget consultatione. Præterea libertas, siue hominis, siue Angeli, à Dei libertate distinguitur, eo quod homo, vel Angelus liber est, quia libera voluntate potest in se elicere actum volendi, atque eius oppositum: actus enim quo homo, aut Angelus probat & amat, aut respuit & rejicit aliquid, accidens est à voluntate productum, & in ea ut in sede sibi subiecta receptum, & re ab ea distinctum. At vero Deus non est liber respectu & ordine ad actus oppositos, vel diuersos, quos possit in se producere: in ipso enim velle, est eius substantia, & natura, non accidens. Est tamen Deus liber comparatione & ordine ad res obiectas, quas vult, aut non vult, quarum vnam eligit ac probat; alteram repudiat & rejicit: natura igitur intellectu & ratione prædita est libera respectu & ordine ad actus oppositos & re à se distinctos: Deus vero est liber non quidem relatus ad actus oppositos, & re ipsa à se differentes, sed relatus ad res obiectas & diuersas. Ad hæc cum homo vel Angelus quippiam velle cessat, definit in se ipso actum re à se distinctum producere: at Deus ex hoc, quod à volendo aliquid desistit, nullum in se actum re ipsa habere definit, qui antea in ipso fuerit, sed voluntas in eo cessat ordinem & respectum habere ad rem obiectam, quam primum volebat. Actus enim in Deo re ipsa est eius substantia: est enim Deus per suam substantiam rerum omnium notitia, & volūtas, & amor eorum, quæ diligit, ut tamen actus voluntatis diuinæ est, habet respectum & ordinem ad rem obiectam. Deus itaque absolute & simpliciter Deus est, & substantia absque vlla ad aliquid aliud comparatione & respectu; volens tamen non est sine respectu & ordine ad aliquid voluntati oblatum atque propositum. Cum ergo definit velle, nihil re vera dimittit aut perdit, sed solum definit ad rem obiectam referri.

Nono Quæritur, An peccandi potestas sit pars libertatis? Respondeo, Minime, ut recte tradidit, & probauit B. Anselmus. Nam Deus liber est, & Christus Dominus & Beati cælestes libere multa operantur, & tamen Deus, & Christus ratione etiam naturæ humanæ sibi adiunctæ, & Beati illi spiritus peccare non possunt. At vero quamuis peccandi facultas pars libertatis non sit, peccatum tamen libera hominis voluntate committitur. Sequitur ergo, ut si peccatum sit, eo ipso liberum sit: non tamen si quis in potestate sua habet, ut possit agere, & non agere, continuo pecca-

re poterit: est enim ut dixi, in multis libertas ad bonum tantum, non ad malum: id quo modo fieri queat suo loco dicemus. Si roges, Quid sibi velit Anselmus cum docet magis liberos esse, qui peccare nequeunt, quam qui possunt. Respondeo, Apud Anselmum sæpe libertatem accipi non solum pro ea, quæ est libertas, qua quis liber est à violentia, & necessitate; sed etiam pro libertate qua liberi sumus à peccato & miseria: qui ergo peccare non possunt, magis sunt liberi, quia quadruplici libertate præditi, nimirum à violentia, necessitate, peccato, & miseria, ut Deus, Christus, & Beati cælestes, sed qui peccare queunt, liberi quidem sunt ab omni vi, & necessitate: à peccato, & miseria non item.

Decimo Quæritur, An quicquid prece, admonitione, persuasione, vel increpatione geritur, eo ipso libera voluntate fiat? Gregorius Nyssenus, aut potius Nemesius aperte tradit, quod nobis liberæ actiones insint, id admonitiones, increpationes, & orationes ostendere. Cæterum facile quis obijciat, pueros, & infanos vsu rationis carentes multa facere admonitionibus, increpationibus, & precibus inuitatos. Respondeo: Reuera admonitiones, obiurgationes ad alium directæ sæpe in eo libertatem ostendunt: verum aliquando non quidem libertatem sed intelligentiam & captum, quo nostros sermones percipere possit, indicant. Ac ita pueros, & amentes admonemus, obiurgamus, reprehendimus, rogamus: quia, tamen si libertate careant, nostros sermones intelligunt, & deinde vel metu poenæ, vel spe præmij naturaliter pertracti aliquid obeunt & præstant: concedit Victoria pueros, & infanos libere multa facere, sed sine boni & mali, honesti & turpissimæ perfectæ notitia.

Cap. III.

Quid sit actio voluntaria.

Primo Quæritur, Quid sit voluntarium? Respondeo: Ex sententia Nysseni, & Damasceni, id esse, quod nec vi, nec ignorantia geritur. Sed quidam calumniantur hanc definitionem, quod ea per negationem sit tradita, & videatur congruere etiam ijs, in quibus nihil est voluntarium. Nam cum leuia ad superiora feruntur, aut deorsum grauii pondere & grauitate mouentur, nec vi vlla, nec ignorantia agitantur, quippe quæ natura non sensu, aut cognitione ducuntur: & tamen motus in his voluntarius non est. Verum isti calumniando, nihil efficiunt. Nam leuia, & grauii, & his similia, licet per vim non moueantur, cum ad loca propria, suapte natura, feruntur; sine cognitione tamen suis motibus cientur. Vnde eorum motus voluntarij non sunt. At quoniam res non exacte per negationem definiuntur; idcirco voluntarium accuratius iisdem Patres definiunt esse id, cuius principium est in agente cum notitia eius, quod geritur: nam eo ipso quod principium est in agente, voluntarium à violento discernitur: & ex hoc, quod quis sciens facit aliquid, distinguitur à natura, quæ tamen ex principio interno agit, non tamen cum notitia eius, quod efficit. Et hoc est, quod in priori definitione dicebatur, per ignorantiam fieri, id est, sine cogni-

Ansel. loco citato.

Nyssen. li. 7. Philos. c. 1.

Nyssen. lib. 5. Philos. c. 3. Damasco. lib. 2. fidei Orthod. c. 24. Arist. lib. 3. Ethic. 1.

Ansel. dialogo de lib. arb. cap. 1.

tionem. Voluntarium igitur est quod quisque sciens agit. Sic brutæ animantes aspectu cibi sibi commodi voluntarie feruntur: Infanti, & amens metus poenæ auocantur ab aliquo: pueri conspecto pomo sese mouent, & vilo leone diffugiunt. At vero in animantibus, cibi concoctio, nutritio, auctio, reciproca spiritus agitatio, quam Medici pulsum appellant, actiones voluntariæ non sunt; sed opera facultatis naturalis, vel vitalis, absque cognitione officia sua obeuntis. Porro signa voluntarij sunt, quod cum bonum futurum præuidemus, desideramus, desideratum affectu delectamur, & eo priuati contristamur, vel irascimur: & contra, cum malum futurum, vel imminens præsentimus, timemus, & aliquando perhorrescimus, & cum adest mœrore conficimur.

Secundo Queritur, Quot modis voluntarium diuidatur? Respondeo, Multis: de qua diuisione sigillatim est dicendum. Primo, voluntarium dicitur de re obiecta, & de actu, & de effectu ex actu proficiscenti: Res enim, quam appetitus cum cognitione proficuitur, voluntaria dicitur. Voluntarius item dicitur actus, quo scienter aliquid appetimus. Tum etiam commodum, aut incommodum & damnum ex voluntario actu profectum, voluntarium dicitur: Vt si Caius Titij domum sponte & voluntate exusserit, segetem conculcauerit, seruum occiderit, aut rem aliquam fregerit aut ruperit. Secundo diuiditur voluntarium, ita vt aliud sit, quod sit voluntate propria, vt quod quis sponte sua gerit: aliud voluntate aliena; & hoc multifariam contingit. Primo: Vt si Titius sponte sua transferat consensum suum in Caium, ita vt quod Caius nomine Titij gesserit, voluntate ipsius Titij actum habeatur, & hoc modo mandantis voluntas transfunditur in mandatarium, & voluntas constituentis procuratorem ad omnia vel certa negocia & causas, traducitur in constitutum procuratorem: & collegium consensum suum in administratorem: populus vel ciuitas in senatores deriuat atque transmittit. Secundo, Auctoritate iuris vel Iudicis officio voluntas vnus censetur alterius voluntas, tanquam in ipsum translata. Sic tutorum voluntas est pupillorum, & curatorum consensus est minorum in administratione bonorum. auctoritate etiam Iudicis aliquando prodigo datur administrator, ne res suas prodige dissipet. Tertio, Vnius voluntas reputatur alterius, quia vnus continetur in alio tanquam sub eius potestate, & iure constitutus: hoc modo, infantium, vel perpetuo amentium cum propria voluntas non sit, voluntas parentum habetur voluntas eorum in ipsis, quæ pertinent ad salutem ipsorum siue animæ, siue corporis. Vnde filij dum paruuli sunt, immo etiam adulti, perpetuo tamen amentes, voluntate, parentum baptismum suscipiunt. Eodem modo in multis voluntas dominorum existimatur seruorum voluntas. Quarto, quando vnus continetur in alio, & is, qui continet alium ex institutione, vel pacto alterius accipit aliquid sibi, & alteri sub se contento: tunc voluntas continens censetur eius, qui continetur: vt si Rex, vel Princeps castrum donet, vel priuilegium concedat Titio eo pacto, vt accipiat sibi, & posteris, Ti-

tij voluntas ex pacto, vel institutione indicatur voluntas posterorum: ita vt si priuilegium concessum conseruet, aut perdat, censetur sibi, & posteris perdere, aut retinere. Et hac ratione peccatum originis est voluntarium in posteris Adæ; nam vt colligitur ex Tridentino Concilio Sess. 5. primus hominum parens, cum iustitiam & sanctitatem institutione Dei accepisset sibi, & posteris conseruandam, aut amittendam, & deinde peccauerit, eam sibi, & posteris perdidit: veluti si non peccasset, eam iustitiam, & sanctitatem vnâ cum natura ex Dei institutione, & beneficio transmiserit in posterum, quia tunc eam sibi, & posteris conseruasset. Tertio, Diuiditur voluntarium in id, quod est actu, aut vi & potestate voluntarium: actu quidem, vt cum aliquid explicite volumus: potestate verò, quando ex voluntate priori, aut vi actus voluntarij antecedentis quippiam agimus, veluti si ex actu præcedenti voluntario relictum sit aliquid tanquam affectus ipsius, & ex eo moti quippiam aliud agamus etiam obliuati actus antecedentis, erit voluntarium. vt si Titius ex Hispania in Italiam iter faciat voluntate Romam veniendi ad inuisenda limina Apostolorum Petri, & Pauli, in toto itinere, etiam dum prandet, & ad alia diuertit, dicitur voluntarius Romam venire aut pergere. Hac ratione dum quis Sacramenta confert, etiam non aduertens id quod agit, sponte, & voluntate dicitur Sacramenta ministrare, quia ea confert ex voluntate præcedente, qua voluit suum officium præstare, & obire; vel qua ad Sacramenta conferenda voluntarius accessit. Sed roget quis, quamdiu duret voluntatis vis & potestas ad hoc, vt voluntarium censetur id, quod subsequitur? Quidam putant durare quamdiu prima voluntas non reuocatur. Sed alijs videtur admodum difficile, vt tamdiu perseueret, alioqui enim non solum ad multos dies, & nenses; sed etiam ad annos, immo & ad totam vitam permanere dicitur. Quare verius existimant alij eam perseuerare, quamdiu non reuocatur, & manet aliquid relictum ex ea tanquam effectum, ex quo ad aliquid aliud agendum incitatur. Vt cum sacerdos sacrarium petit animo, vt faciat & offerat Missæ sacrificium, deinde nihil animaduertens in sacrario vestibus sacris induitur, in publicum prodit, panem in altari collocat, incipit Missæ sacrificium, & rem sacram operari, inde præsentem panem consecrat: hæc omnia sua sponte & voluntate præstat, quia prima voluntas manet in aliquo ex ea effectu relicto. Eodem modo si in sacrario Sacerdoti multæ paruulæ panis particule in altari consecrandæ porrignantur, & eas accipiat, vt consecret vnâ cum pane ad Missæ Sacrificium parato, si deinde omnes in altari positas consecret non animaduertens actu, omnes creditur voluntarius consecrare. Pari ratione qui recitat preces Horarias, tamen cogitationibus distrahitur, vltro tamen recitat, quia vi & ratione prioris voluntatis preces & suum munus persoluit: Immo eo ipso, quod initio incipit recitare voluntate suam debitum officium obeundi, omnes preces sua sponte, & voluntate exoluisset perhibetur, quamuis animo in multa disperso huc, & illuc cogitatione diuagetur, & nihil animaduert-

Genes. 3.

13

animaduertat. Tum etiam eo ipso, quod precationum codicem fuit in manus more solito vltro ad preces recitandas, tota subsecuta recitatio precum habetur voluntaria ex voluntate procedenti. Verum de hac re, quamdiu scilicet prima voluntas in actibus subsequentibus permanere credatur, latius dicendum inferius est capite octauo. Quarto, diuiditur voluntarium, ita vt aliud sit voluntarium in se, aliud voluntarium in altero: & hoc siue de re obiecta, siue de effectu loquamur. Res obiecta voluntaria in se dicitur, quam per se voluntas appetit: effectus vero voluntarius in se accipitur, quem voluntas proxima producit; vt si Titius occidat Caium, Caij interitus per se in Tirij voluntatem confertur. Obiectum verò tunc est voluntarium in alio, quando voluntas non per se id prosequitur & appetit, sed ex hoc, quod vult aliud. Sic in toto volumus partem, in causa effectum eius necessarium. Item cum volumus id, quod antecedit, volumus etiam quod non aliunde, aut ex accidenti consequitur, sed necessariò ex antecedenti. Tum etiam, cum quippiam volumus, ea quoque, quæ ipsi accedunt, vel coniuncta sunt, vel ipsi comitantur iure dicimur voluisse. Effectus autem iudicatur voluntarius in alio, quando ex hoc, quod quippiam voluntarie facimus, aliquid aliud efficitur. Vt si ex effectu nostro voluntario damnum aliquod in alterum redundet ac recidat: Veluti si ædificium tuum altius attollas, ex quo effectum est, vt vicini tui luminibus officias; aut si opus fecisti, vnde pluuia, vel aqua mihi nocuisse videatur. Quinto, diuidi solet voluntarium, vt aliud dicatur directò voluntarium, aliud indirectò. Directò voluntarium est quod per se volumus; indirectò verò, quod cum facere debeamus non facimus, cum tamen id præstare possumus. Ita voluntarium est in Titio, si ratione muneris publici, quo fungitur debeat aliquid prohibere, vel impedire, & id non faciat: sic etiam si te tui peccati non poeniteat, cum tamen te poenitere oporteret, si non restituas, cum alioqui restituere possis & debeas; si delinquentem non moneas, aut increpes, cum tamen alioqui deberes. Vltimo, voluntarium diuiditur, vt aliud sit voluntarium expresse, aliud tacite; & id, quod dicitur tacite voluntarium, solet etiam dici luris fictione, siue interpretatione rationis voluntarium. Id verò, quod est expresse voluntarium, dicitur vere & re ipsa voluntarium. Quid verò sit tacite, aut luris fictione, aut interpretatione rationis voluntarium, capite sequenti explicabo.

Tertio Quæritur, In quibus nam inueniatur voluntarium? Respondeo, ex Aristotele, Nysseno, Damasceno, & S. Thoma voluntarium conuenire cuiusque rei, quæ præeunte intellectu, aut sensu cognitione aliquid agit & præstat, quia voluntarium est, cuius principium existit in operante cum cognitione eius, quod agitur. Est autem duplex appetitus, qui cognitionem sequitur, voluntas rationis, quæ agit ex cognitione in intellectu. Appetitus animalis, qui sensu cognitione dirigitur. Reperitur ergo voluntarium, in Deo, Angelis, hominibus, belluis, pueris, & amentibus; qui licet rationis præscriptum non sequantur, sensu tamen

corporis, & imaginatione ducuntur.

Quarto Quæritur, Quomodo se habeant inter se actio libera, & voluntaria? Respondeo, Quamquam Almainus vnà cum alijs de Libero, & Voluntario promiscue loquatur vnum cum altero confundens; liberum tamen à voluntario distinguitur, quoniam latius patet voluntarium, quam liberum. Nam voluntarium, vt dixi, est in belluis, in pueris, & amentibus: in quibus tamen libertas non est. Voluntarium igitur est, quod à principio interno cum cognitione proficiscitur: at verò liberum est, quod non solum fit à principio innato cum cognitione eius, quod geritur: sed est etiam in potestate agentis, vt fieri, aut non fieri queat.

Quinto Quæritur, An in naturis intellectu præditis eadem sit actio libera, quæ voluntaria? Scotus censet in eiusmodi naturis idem esse liberum, quod voluntarium: ita vt libere fieri dicatur, quod voluntate cum cognitione intellectus efficitur. Vnde secundum eum auctorem, Deus etiam cum se ipsum diligit, liberè se diligit: & Pater, & Filius liberè Spiritum sanctum producant: Beati etiam Spiritus Deum liberè diligunt, & Deus liberè diligit in creaturis, non solum id quo existunt, sed etiam id quod per suam naturam sunt: quoniam secundum eum libertas non distinguitur à necessitate: Et ideo quamuis in prædictorum singulis sit necessitas, est tamen libertas. Sed distinguitur (inquit) libertas solum à violentia, & natura citra cognitionem intellectus agente: & proinde omne quod voluntarie cum cognitione intellectus agitur, etiam si necessario, libere tamen agitur. Cæterum verius est quod docet S. Thomas, libertatem etiam in naturis quæ sunt intellectus seu rationis participes, distingui non solum ab omni vi, & natura absque cognitione operante, sed etiam à necessitate. Nō enim Philosophi aut Theologi, id quod necessario fit, fieri liberè docuerunt. Quare verius est, Deum se diligere necessariò non liberè, & necessariò non liberè à Patre & filio Spiritum sanctum profluere, & Deum diligere necessariò, non liberè à Beatis illis mentibus. Liberum enim est, quod facere, & non facere possumus.

Cap. III.

Quando in iure communi tacens tanquam consentiens habeatur.

MAGNA existit quæstio apud vtriusque iuris consultos, quando tacens consentire videatur, eo quod in Cap. Qui tacet de Regulis iuris in 6. aperte dicitur: *Qui tacet, consentire videtur*: & tamen in sequenti Capite subiungitur: *Is qui tacet, non fatetur*; Sed nec vtiq; negare videtur: & in l. Qui tacet, ff. de Regul. Iuris, habetur: *Qui tacet, non vtiq; fatetur; sed verum est, eum non negare*. Et quoniam hæc iuris præceptio ad multa definienda conducit, de ea in præsentia disputabo: de qua multa tradiderunt Bartolus in l. *Quæ doris*, ff. soluto matrimonio, Baldus,

Alma. vtr. q. 1. Mo. ralinum.

Scot. Quod lib. q. 16. a. 2. q. 3. Gabr. dist. 10 q. 2. a. 1. q. 2.

Thom. prima part. q. 82. art. 2. q. 3.

Arist. Nyssen. Damascen. S. Thom. locis citatis.